

**BENDROJO UGDYMO
DALYKŲ VADOVĖLIŲ,
IŠLEISTŲ 2008-2019 M.,
APŽVALGA**

Ugdymo plėtotės centras

2019 m.

BENDROJO UGDYMO DALYKŲ VADOVĖLIŲ, IŠLEISTŲ 2008 -2019 M., APŽVALGA

Apžvalgos tikslas – informuoti švietimo bendruomenę ir leidėjus apie bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių pasiūlą, pasirinkimo galimybes ir kokių vadovėlių 2008–2019 m. nebuvo išleista.

Mokyklų aprūpinimą vadovėliais reglamentuoja „Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas“¹ (toliau – aprašas. Apraše nustatyta, kad už mokinio krepšelio lėšas, skirtas vadovėliams ir mokymo priemonėms, bendrojo ugdymo mokykla gali įsigyti: tik įvertintų vadovėlių, mokymo priemonių, vadovėlių, skirtų pagal tarptautines programas besimokančiam mokiniui, priešmokykliniam ugdymui skirtų mokymo priemonių. Pagal galiojančią aprašą visus sprendimus dėl vadovėlių ir kitų mokymo priemonių įsigijimo priima mokyklos vadovas, suderinęs su mokyklos taryba. Apraše taip pat yra numatyta, kad mokyklos, vykdančios bendrojo ugdymo programas, savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas), savininkas priima sprendimus dėl turimų vadovėlių ir mokymo priemonių persiskirstymo tarp pavaldžių mokyklų. Be mokinio krepšelio lėšų, vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms įsigyti gali būti skiriama papildomai lėšų iš savivaldybės ir valstybės biudžetų.

Lėšos vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms (įsigyti ir nuomoti, įskaitant ir skaitmenines versijas) skiriamos vadovaujantis Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašu², patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 679. Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos apraše numatyta, kad vadovėliams ir kitoms mokymo priemonėms įsigyti mokyklos turi skirti ne mažiau kaip 80 procentų rekomenduojamos sumos.

Mokymo lėšų apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos apraše taip pat nustatyta, kad savivaldybės už mokymo lėšų panaudojimą atsiskaito švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatyta tvarka, t. y. jos vadovaujasi „Specialių tikslinių dotacijų (išskyrus kapitalo investicijoms finansuoti) pervedimo savivaldybėms ir savivaldybių atsiskaitymo už šių lėšų panaudojimą Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai tvarkos aprašu“³, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. sausio 25 d. įsakymu Nr. V-55.

¹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7c4c3010980f11e9ae2e9d61b1f977b3>

² <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bf34a4e088fa11e8af589337bf1eb893>

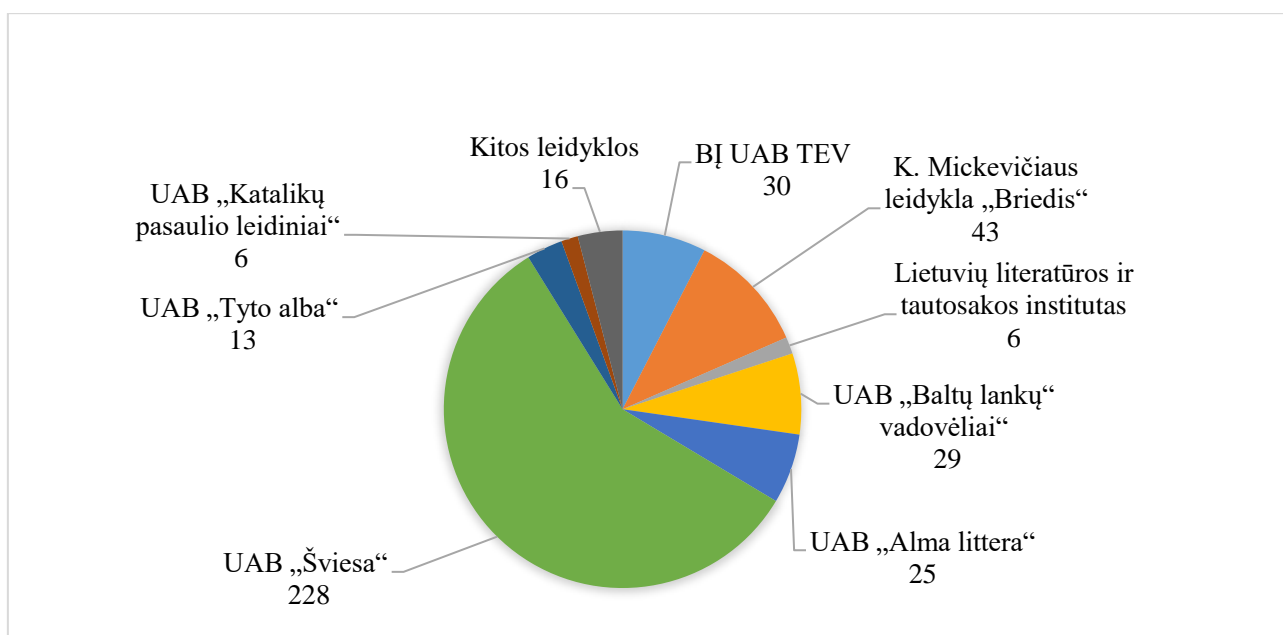
³ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ccd875b620dd11e9b246d9cc49389932>

VADOVĖLIŲ PASIŪLA

Apžvalgoje pateikiama informacija apie lietuvių kalbos vadovėlius, tautinių mažumų mokykloms ir užsienio kalbai mokytis skirtus vadovėlius bei kitiems dalykams mokytis skirtus vadovėlius, išleistus 2008–2019 m.

Vadovėlius leidžia įvairios leidyklos, kurios pačios ieško autorių, juos kviečia ir pasirašo su jais sutartis. Dažniausiai leidykla yra vadovėlio rengimo ir išleidimo iniciatorė. Kitu atveju susiburia autorių kolektyvas, kuris parengia vadovėlio rankraštį ir ieško leidėjų.

Per paskutiniuosius dvejus metus 7 leidyklos aktyviau dalyvauja vadovėlių rinkoje (1 pav.).

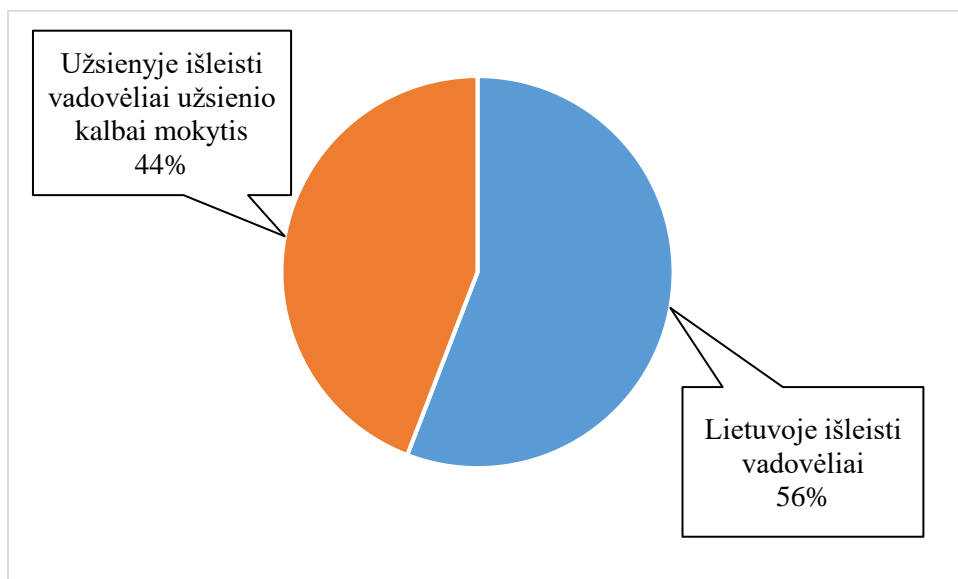

1 pav. 2008–2019 m. leidyklų išleisti vadovėliai (vnt.)

Informacija apie vadovėlius, tinkamus naudoti ugdymo procese, teikiama Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir kitų mokymo priemonių duomenų bazėje⁴ (toliau – vadovėlių duomenų bazė). Atkreiptinas dėmesys, kad vadovėlių duomenų bazėje pateikiama informacija apie kiekvieną vadovėlio dalį atskirai, todėl įrašų skaičius yra didesnis nei apžvalgoje pateikiamas vadovėlių skaičius. Pavyzdžiui, apie Lietuvoje išleistus vadovėlius vadovėlių duomenų bazėje pateikiami 757 įrašai. Atskirais įrašais pateikta informacija apie 172 pirmąsias dalis, 523 antrąsias dalis, 57 trečiąsias dalis ir 4 ketvirtąsias dalis. Šioje apžvalgoje vadovėlis apibrėžiamas kaip visų jį sudarančių dalių visuma, todėl bendras Lietuvoje išleistų vadovėlių skaičius yra 436. Vadovėlių duomenų bazėje pateikiama informacija ir apie 343 užsienyje išleistus vadovėlius užsienio kalbai mokytis. Iš viso Lietuvos mokyklos gali naudoti 779 vadovėlius, išleistus 2008–2019 metais. Pastebėtina, kad didelė

⁴ <https://www.emokykla.lt/bendrasis/mokykis/vadoveliu-db/naujausi-vadoveliai>

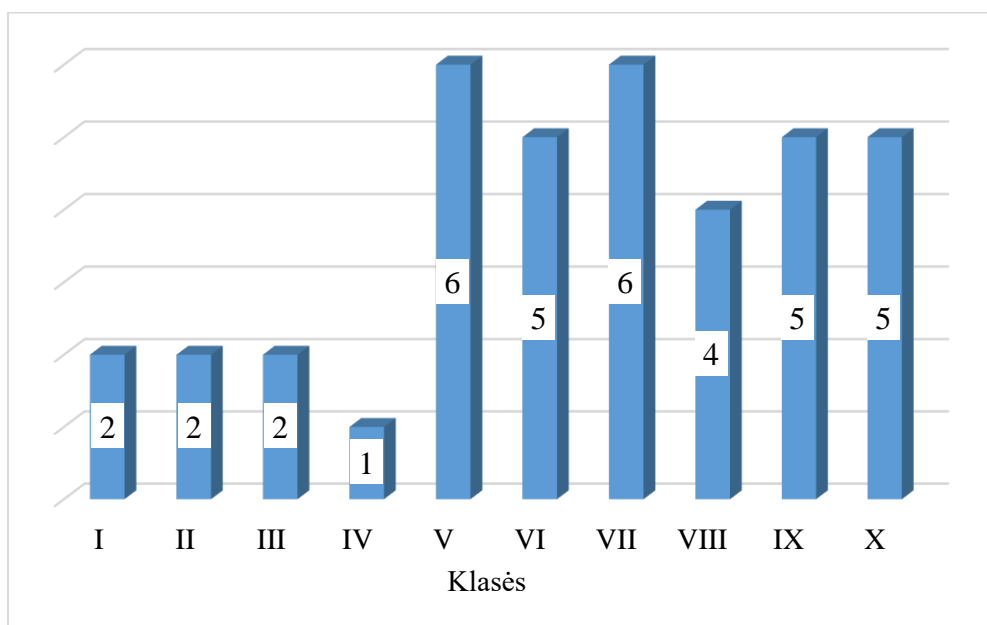
dalį mokyklose naudojamų vadovėlių yra išleisti užsienio leidyklų ir skirti užsienio kalbai mokytis (2 pav.).

2 pav. Lietuvoje ir užsienyje išleisti vadovėliai

Vadovėliai lietuvių kalbai mokytis

2016 metais atnaujinta Lietuvių kalbos ir literatūros pradinio ir pagrindinio ugdymo bendroji programa. 2016-2018 metais išleisti 38 vadovėliai 1–10 klasėms (3 pav.). Galima teigti, kad šiuo metu visi mokiniai, besimokantys pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, aprūpinti lietuvių kalbos ir literatūros vadovėliais.

3 pav. Lietuvių kalbos ir literatūros vadovėliai (vnt.)

Vadovėliai tautinių mažumų mokykloms

Analizuojant vadovėlių pasiūlą Lietuvoje, išryškėjo nepakankamas mokinių, besimokančių mokyklose tautinių mažumų kalbomis, aprūpinimas gimtosios kalbos (lenkų, rusų, baltarusių) vadovėliais. Tokių vadovėlių rinka yra labai maža, todėl jų tiražai maži, o kaina didesnė nei vadovėlių lietuvių kalba. Remiantis vadovėlių duomenų bazės duomenimis 2008–2019 m. išleisti tik 7 vadovėliai mokytis lenkų gimtosios kalbos ir 4 vadovėliai mokytis rusų gimtosios kalbos. Baltarusių gimtajai kalbai mokytis vadovėlių nėra (4 pav.).

Klasė Dalykas	1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė	5 klasė	6 klasė	7 klasė	8 klasė	9 klasė	10 klasė	11 klasė	12 klasė
Gimtoji kalba (lenkų)	Nėra	Nėra	Nėra	1	1	1	1	2	Nėra	1	Nėra	Nėra
Gimtoji kalba (rusų)	Nėra	Nėra	1	1	1	1	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Gimtoji kalba (baltarusių)	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

4 pav. Tautinių mažumų gimtosios kalbos vadovėliai

Siekiant sudaryti sąlygas mokiniams mokytis tautinių mažumų kalba, dalis skirtingų dalykų vadovėlių yra išversta iš lietuvių į lenkų ir rusų kalbas. Toliau pateikiama informacija apie vadovėlius tautinių mažumų kalbomis mokiniams, besimokantiems pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas. Pradiniam ugdymui skirtų vadovėlių lenkų kalba yra 17, rusų kalba – 14 (5 pav.).

Dalykas	1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė
Tikyba	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Etika	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Matematika	lenkų k. – 3 rusų k. – 3	lenkų k. – 3 rusų k. – 2	lenkų k. – 3 rusų k. – 2	lenkų k. – 2 rusų k. – 2
Pasaulio pažinimas	lenkų k. – 1 rusų k. – 1	lenkų k. – 1 rusų k. – 2	lenkų k. – 2 rusų k. – 1	lenkų k. – 2 rusų k. – 1
Dailė ir technologijos	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Muzika	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Kūno kultūra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Integruotas ugdymas	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

5 pav. Pradinio ugdymo vadovėliai lenkų ir rusų kalbomis

Pagrindiniam ugdymui skirtų vadovėlių lenkų kalba yra 25, rusų kalba – 13 (6 pav.).

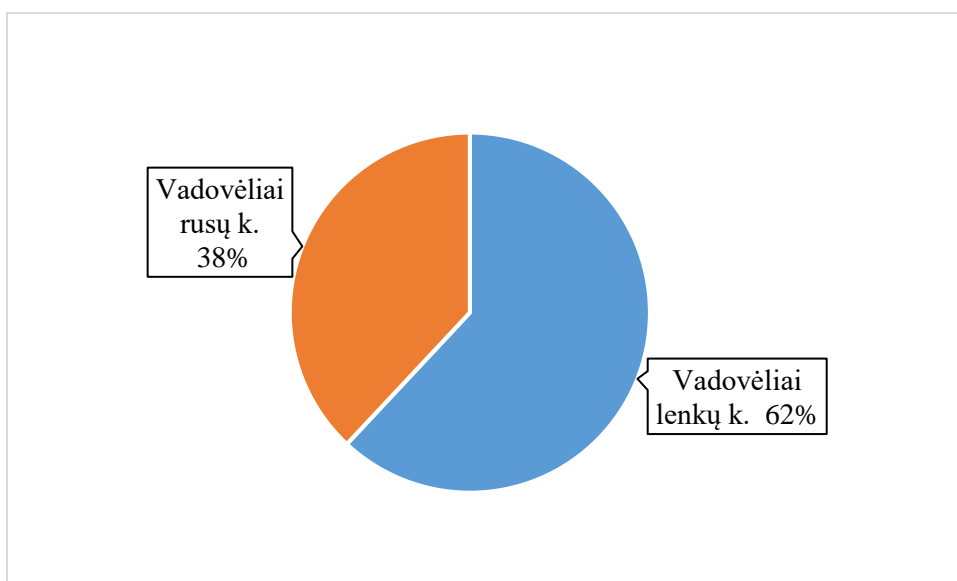
Dalykai	5 klasė	6 klasė	7 klasė	8 klasė	9 klasė	10 klasė
Tikyba	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Etika	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Matematika	Nėra	Nėra	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1

			rusų k. – 1	rusų k. – 1	rusų k. – 1	rusų k. – 1
Informacinės technologijos	Nėra	Nėra	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1
Gamta ir žmogus	lenkų k. – 1 rusų k. – 1	lenkų k. – 1 rusų k. – 1	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Biologija	Nesimoko	Nesimoko	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1	lenkų k. – 2
Chemija	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	lenkų k. – 1 rusų k.	Nėra	Nėra
Fizika	Nesimoko	Nesimoko	lenkų k. – 1 rusų k. – 1	lenkų k. – 1 rusų k. – 1	lenkų k. – 1	Nėra
Gamtos mokslai	Nėra	Nėra	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko
Istorija	lenkų k. – 1 rusų k. – 1	lenkų k. – 1 rusų k. – 1	lenkų k. – 1 rusų k. – 1	lenkų k. – 1 rusų k. – 1	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1
Pilietiškumo pagrindai	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nėra	Nėra
Geografija	Nesimoko	lenkų k. – 1	lenkų k. – 1	Nėra	Nėra	Nėra
Ekonomika ir verslumas	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nėra	Nėra	Nėra
Dailė	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Muzika	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Technologijos	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Psichologija	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nėra	Nėra	Nėra
Fizinis ugdymas	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

6 pav. Pagrindinio ugdymo vadovėliai lenkų ir rusų kalbomis

Taip pat yra 2 istorijos vadovėliai 11 kl. lenkų kalba.

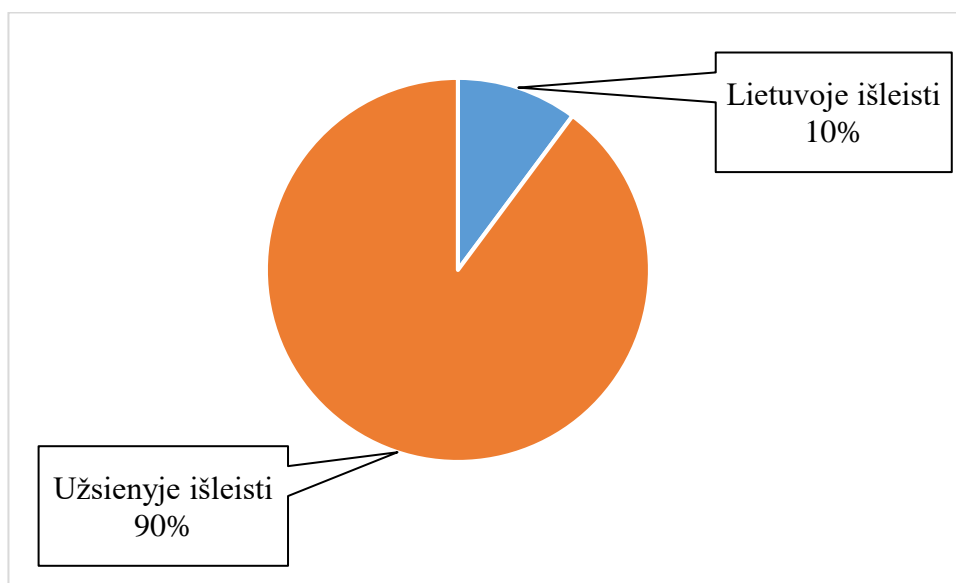
Išanalizavus vadovėlių duomenų bazės informaciją, galima teigti, kad didesnė dalis vadovėlių yra išversta į lenkų kalbą (7 pav.). Atkreiptinas dėmesys, kad už vadovėlio vertimo į kitas kalbas (mokykloms tautinių mažumų kalba) tikslumą ir kalbos kokybę atsako leidyklos.

7 pav. Vadovėlių vertimai

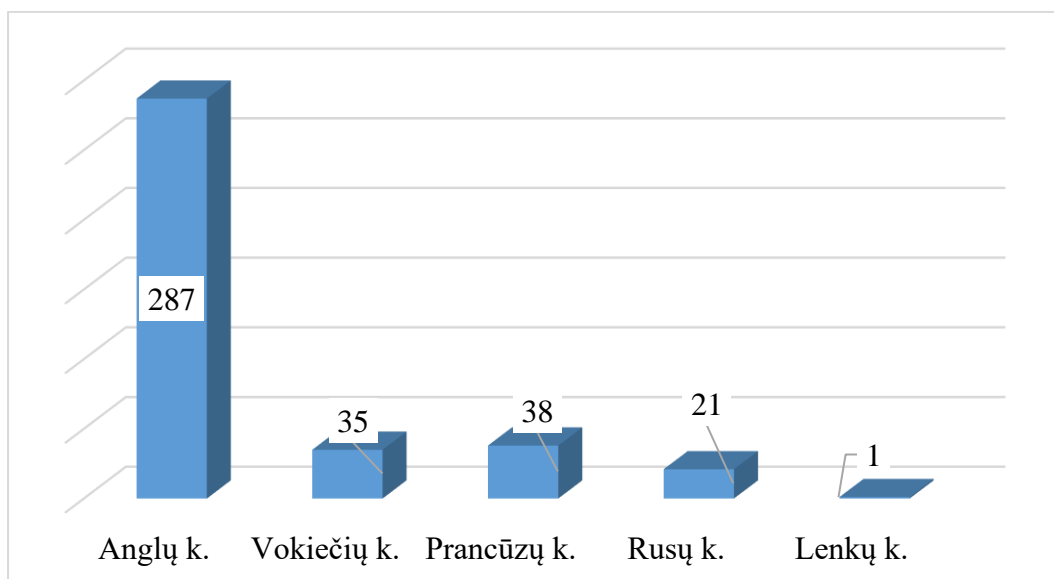
Vadovėliai užsienio kalbai mokytis

Remiantis vadovėlių duomenų bazėje pateikiama informacija, užsienio kalboms mokytis yra parengti 382 vadovėliai. Iš jų 39 vadovėliai išleisti Lietuvoje, 343 – išleisti užsienyje (8 pav.).

8 pav. Vadovėliai užsienio kalbai mokytis

Didžiausias pasirinkimas yra anglų kalbos vadovėlių, mokyklos gali rinktis iš 287 vadovėlių, iš jų 13 išleista Lietuvoje (9 pav.).

9 pav. Užsienio kalbų vadovėliai (vnt.)

Užsienio kalbos vadovėlius Lietuvoje platina 10 užsienio leidyklų atstovybių, Lietuvos autorių vadovėlius leidžia dvi leidyklos. Atkreiptinas dėmesys, kad už užsienyje išleisto vadovėlio užsienio kalbai mokytis kokybę ir vertinimą atsako vadovėlio platintojai. Jie taip pat užtikrina, kad vadovėlio užsienio kalbai mokytis turinys atitinka pagrindines demokratinės visuomenės vertybes, neprieštarauja Lietuvos Respublikos teisės aktams, yra nešališkas lyties, amžiaus, negalios, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, tautybės, etninės priklausomybės, kilmės, kalbos, religijos, tikėjimo, lytinės orientacijos, įsitikinimų ar pažiūrų atžvilgiu.

Kitų dalykų vadovėliai

Išanalizavus vadovėlių duomenų bazėje esančius įrašus apie pradinio ugdymo vadovėlius, galima teigti, kad nėra išleistų tikybos vadovėlių antrai, trečiai ir ketvirtai klasems. Taip pat nėra nei vieno vadovėlio žmogaus saugai mokytis (10 pav.).

Dalykai	1 klasė	2 klasė	3 klasė	4 klasė
Tikyba	1	Nėra	Nėra	Nėra
Etika	1	1	1	1
Matematika	7	6	5	6
Pasaulio pažinimas	3	2	2	3
Dailė ir technologijos	1	1	Nėra	1
Muzika	1	1	1	1
Kūno kultūra	1	1	1	Nėra
Integruotas ugdymas	1	1	1	1
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

10 pav. Pradinio ugdymo vadovėliai (vnt.)

Pagrindiniame ugdyme nėra tikybos vadovėlių šeštai ir dešimtai klasems bei vadovėlių žmogaus saugai mokytis (11 pav.).

Dalykai	5 klasė	6 klasė	7 klasė	8 klasė	9 klasė	10 klasė
Tikyba	1	Nėra	1	1	1	Nėra
Etika	1	2	2	1	1	1
Matematika	3	3	2	4	3	3
Informacinės technologijos	1	1	3	3	7	7
Gamta ir žmogus	3	3	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko
Biologija	Nesimoko	Nesimoko	3	4	3	3
Chemija	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	2	1	2
Fizika	Nesimoko	Nesimoko	2	2	3	2
Gamtos mokslai	Nėra*	Nėra*	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko
Istorija	3	3	5	5	5	3
Pilietiškumo pagrindai	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	2	3

Geografija	Nesimoko	4	3	3	1	2
Ekonomika ir verslumas	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	4	4
Dailė	2	2	1	1	1	1
Muzika	1	1	1	1	1	1
Technologijos	2	2	4	4	4	4
Psichologija	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	Nesimoko	1	1
Fizinis ugdymas	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra	Nėra

11 pav. Pagrindinio ugdymo vadovėliai (vnt.)

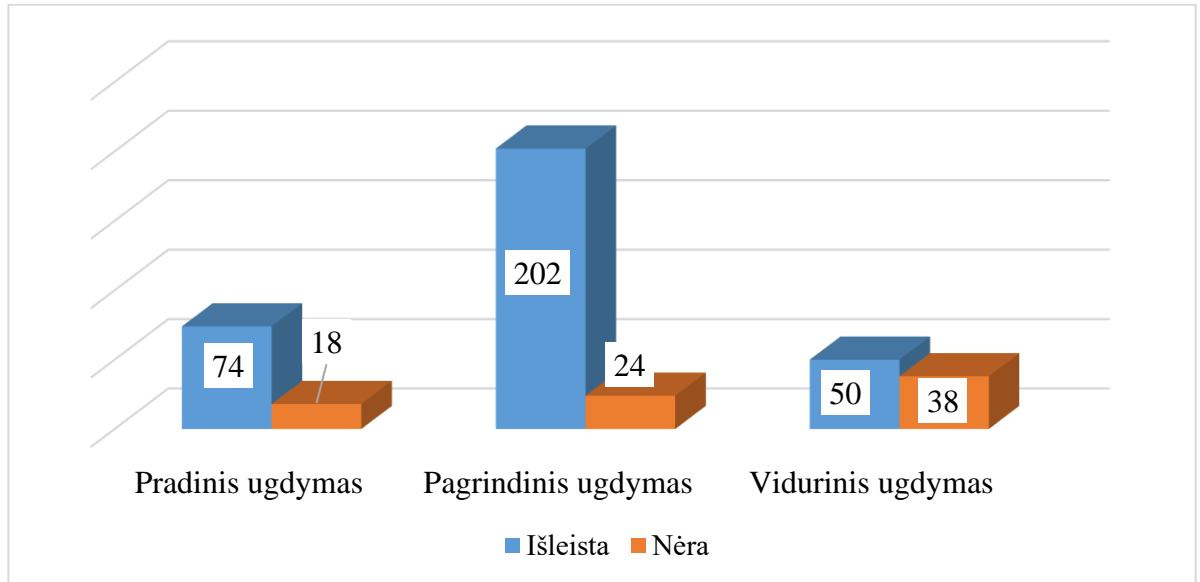
Viduriniame ugdyme yra vadovėlių tikybai, istorijai, geografijai, matematikai, informacinėms technologijoms, biologijai, fizikai, chemijai, technologijoms, ekonomikai ir verslumui bei psichologijai. Kitiems dalykams vadovėlių nėra (12 pav.)

Dalykai	11 klasė	12 klasė
Tikyba	1	1
Etika	Nėra	Nėra
Istorija	6	6
Geografija	3	3
Integruotas istorijos ir geografijos kursas	Nėra	Nėra
Teisė	Nėra	Nėra
Filosofija	Nėra	Nėra
Matematika	4	4
Informacinės technologijos	5	5
Biologija	3	3
Fizika	6	6
Chemija	1	1
Integruotas gamtos mokslų kursas	Nėra	Nėra
Dailė	Nėra	Nėra
Muzika	Nėra	Nėra
Teatras	Nėra	Nėra
Šokis	Nėra	Nėra
Menų pažinimas	Nėra	Nėra
Kompiuterinės muzikos technologijos	Nėra	Nėra
Grafinis dizainas	Nėra	Nėra
Fotografija	Nėra	Nėra
Filmų kūrimas	1	1
Technologijos	1	1
Ekonomika ir verslumas	1	1
Integruotas menų ir technologijų kursas	Nėra	Nėra
Fizinis ugdymas	Nėra	Nėra
Psichologija	1	1
Žmogaus sauga	Nėra	Nėra

12 pav. Vidurinio ugdymo vadovėliai (vnt.)

APIBENDRINIMAS

Išanalizavus vadovėlių duomenų bazėje pateikiamą informaciją, galima teigti, kad daugiausiai vadovėlių išleista pagrindiniam ugdymui, mažiausiai vadovėlių išleista viduriniam ugdymui (13 pav.).

Atkreiptinas dėmesys, kad mokyklos gali rinktis ir kitas mokymo priemones ne tik vadovėlius. Mokykloms siūloma daug nemokamų skaitmeninių mokymo priemonių. Mokytojai gali rinktis laisvai prieinamus nemokamus išteklius ir naudoti juose esančias užduotis bei medžiagą. Viena iš galimybių naudotis atvirųjų skaitmeninių išteklių rinkiniu, esančiu ugdymo turinio informacinėje sistemoje⁵

⁵ <https://sodas.ugdome.lt>